

Яценко В. С. Прикладний потенціал професійних географів у формуванні наукового світогляду учнів і студентів. *Інноваційний розвиток вищої освіти : глобальний, європейський та національний виміри змін* : зб. матеріалів VI Міжн. наук.-практ. конф., м. Суми, 23-24 квіт. 2020 р. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. С. 187–189. URL : https://jmm.sspu.edu.ua/images/2020/Navchalni_kursi/comphed/Konf_6/SSPU_Conference_Programme_23_04_2020_56fc5.pdf

Яценко В. С.

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу навчання географії та економіки,
Інститут педагогіки НАПН України

ПРИКЛАДНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРОФЕСІЙНИХ ГЕОГРАФІВ У ФОРМУВАННІ НАУКОВОГО СВІТОГЛЯДУ УЧНІВ І СТУДЕНТІВ

Докорінні перетворення, які відбуваються в усіх сферах життя сучасного суспільства, не оминули й освіту. Триває активний пошук нових шляхів організації шкільної справи та її педагогічного забезпечення. Новий час вимагає нових ідей, нових практичних рішень удосконалення методологічного арсеналу педагогічної науки і практики. Все це, безумовно, стосується і географічної освіти, у викладанні якої накопичились серйозні проблеми, які гальмують її подальший розвиток. Вочевидь виникло протиріччя між значними творчими можливостями географічної освіти, її колосальним прикладним потенціалом і тією незначною практичною віддачою, яку отримує українське суспільство завдяки знанням випускників закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО). Підкреслимо, що ці протиріччя, в першу чергу пов'язані з теоретико-методичними основами (цілями, завданнями, змістом, механізмами, мотивами) формування особистості учня під час вивчення географії.

Крім того, предметом географії, як навчальному, надається право формувати в учнів науковий світогляд, таким чином виникає необхідність у щільній увазі вчених до цього навчального предмету у закладах вищої освіти (ЗВО). Людина не може навіть існувати, якщо не вивчить оточуючого

середовища, його сутність і проблеми. Саме тому викладання географії в ЗЗСО історично починалось раніше ніж вивчались інші дисципліни і займало провідне положення на різних ступенях розвитку географічної освіти. В більшості країн світу географія і сьогодні включена в навчальні плани від початкової школи до університету (США, Велика Британія, Німеччина, Франція) і розглядається як невід'ємна частина загальної освітньої системи країни. На наш погляд, географічні знання необхідні не тільки тим, хто намагається оволодіти фахом, який безпосередньо пов'язаний з географією (зокрема, майбутній учитель географії), а і взагалі кожній рефлексуючій особистості. Якщо у нас не виникає сумніву у необхідності навчання всіх дітей навичкам читання, написання, рахування, тобто оволодіння засобами спілкування з іншими людьми, то хіба не стільки ж природньо навчати учнів вмінням правильно діяти в природному просторі, бачити територіальні аспекти багатьох проблем, тобто навчати їх спілкуванню з природою. Крім того, географія допомагає усвідомити роль людини в світі, її потенційні можливості і слабкості. Вивчаючи географію в учнів виникає почуття незадовільності положення справ як у своїй країні, так і за її межами, і, таким чином, географія стимулює учнів до дій, які будуть спрямовані на поліпшення ситуації, що склалася в різних сферах життя українського суспільства.

Отже, сьогодні стало очевидним, що географія, як наука яка пізнає одночасно різнобічність та єдність оточуючого світу, розкриває таємниці взаємодії природи і людського суспільства одна з найбільш впливових сил, здатних допомогти зберегти планету для нас та наступних генерацій. При цьому важлива творча діяльність не тільки професійних географів. Життя вимагає, щоб кожна людина володіла вмінням грамотно діяти. Розуміння географічних закономірностей та вирішення проблем на будь-якому територіальному рівні неможливі без певної бази – знання вихідних географічних факторів, якими покликана забезпечувати географічна освіта України. Але, як показали результати досліджень, які були проведені співробітниками відділу навчання географії та економіки Інституту педагогіки НАПН України, населення нашої

країни в своїй більшості вражаюче географічно безграмотне. Це наслідок того, що в Україні географія як шкільний предмет витиснутий у розряд другорядних. Скорочується кількість годин на її вивчення, багато профільних шкіл, у тому числі ЗВО, взагалі не внесли її до навчальних планів.

У сучасних навчальних планах порушується логіка та послідовність шкільних географічних курсів, намітився розрив між досягненнями сучасної української і зарубіжної географічної науки та тими повідомленнями, які включені в шкільні навчальні підручники. На жаль, на сьогоднішній день ще не розроблено новий державний стандарт з географії (маємо на увазі 2020 року), не з'ясована її сучасна роль та місце в освітній системі і формування підростаючого покоління, не визначене те змістовне ядро, на яке слід орієнтуватися при підготовці нових навчальних програм та підручників. Особливо багато невирішених проблем накопичилось в методиці викладання цього предмету в ЗВО, що привело до втрати інтересу в учнів до географії, а це неминуче відбилося на якості їх знань. Основні завдання цієї галузі створення і використання інноваційних методів навчання, які сприятимуть активізації пізнавальної діяльності учнів, їх всебічній соціалізації. Між тим на заняттях географії в ЗЗСО та ЗВО переважають методи навчання, які ґрунтуються на джерелах знань, що не повною мірою вирішують завдання розвиваючого навчання, не відповідають стратегії і інноваційним технологіям підготовки викладачів вищої школи. Недостатня увага приділяється проблемному навчанню студентів ЗВО, їх підготовки до самостійної творчої праці. Гострими лишаються проблеми форм сучасного заняття географії. На заняттях в ЗЗСО має бути зроблено акцент на – орієнтацію учнів самостійної роботи – це найкоротший шлях до такого засвоєння знань, яке дасть можливість їм використовувати отримані знання і вміння на практиці, в умовах не змодельованої ситуації. Всі названі проблеми спонукають наукових і методичних співробітників підготувати відповідні методичні рекомендації учителям географії, студентам географічних факультетів ЗВО для підвищення результативності навчання і виховання учнів ЗЗСО.